

EWA WOŹNIAK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska • Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland

Funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych w Federacji Rosyjskiej

The Functioning of Special Economic Zones in Russian Federation

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie efektów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych (SSE) w Federacji Rosyjskiej. Omówione zostały cele powołania stref, uwarunkowania prawne oraz społeczno-gospodarcze ich rozwoju. W szczegółowy sposób opisano typy stref występujących w Rosji. Są to strefy: przemysłowo-produkcyjne, techniczno-wdrożeniowe, turystyczno-rekreacyjne i portowe. Scharakteryzowano je pod względem powierzchni, nakładów inwestycyjnych, liczby rezydentów oraz liczby utworzonych miejsc pracy. Wnioski zostały przedstawione w oparciu o analizę danych statystycznych pochodzących ze strony internetowej Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego Rosji i raportu o rezultatach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych. Utworzenie stref w Rosji miało wpłynąć na wzrost eksportu, rozwój technologii i aktywizację gospodarczą regionu. Ważnym celem ich powołania było zwiększenie zatrudnienia i szkolenie wysoko wykwalifikowanych pracowników. W Rosji działalność prowadzą 343 firmy, które w 2013 roku zainwestowały ponad 100 898 mln rubli (1654,7 mln euro). SSE zostały utworzone w 2005 roku. Inwestorzy mogą korzystać z preferencyjnych warunków, m.in. z ulg podatkowych. Wysokość płaconego podatku zależy od typu strefy. Dla stref przemysłowo-produkcyjnych i portowych wynosi ona 2%, natomiast dla techniczno-wdrożeniowych 0% (przez okres 5 lat) i turystyczno-rekreacyjnych 0% (przez 10 lat).

Abstract: The aim of this article is to introduce the functioning of special economic zones in the Russian Federation. The subject of study are special economic zones. The main task was to submit the aims of establishment of the zones, legal, social and economic conditions of development. Types of the zones in Russia were described in a detailed way. These are: innovative technology, industrial production, tourism and recreational and port type of zones. They were characterized in terms of the area, capital expenditures, the number of residents and the number of employees. The conclusions are based on the analysis of statistical data from websites of the Ministry of Economic Development of Russia and report on the assessment the functioning of the zones. The purposes of establishment of special economic zones include an increase in export, growth of technology and economic activation of the region. For Russia, a very important aim is to increase the employment and training of highly qualified workers. In Russia activity is conducted by 343 companies, which in 2013 invested 100 898 million rubles (1 654.7 million euro). The zones in Russia have been created in 2005. The preferential condition for residents in Russia is the possibility of using tariff concessions. In Russia, the amount of taxes depends on the type of zone. For industrial zones and port taxes it amounts 2%, while for the technical – 0% for a period of five years and tourist-recreational – 0% for 10 years.

Słowa kluczowe: Federacja Rosyjska; inwestycje; rozwój gospodarczy; specjalna strefa ekonomiczna
Keywords: economic development; investments; Russian Federation; special economic zone

Otrzymano: 17 stycznia 2015

Received: 17 January 2015

Zaakceptowano: 24 czerwca 2015

Accepted: 24 June 2015

Sugerowana cytacja / Suggested citation:

Woźniak, E. (2015). Funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych w Federacji Rosyjskiej. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 29(2), 66–78.

WSTĘP

Według ustawy rosyjskiej¹ specjalna strefa ekonomiczna (SSE) obejmuje terytorium, w którym zastosowano specjalne prawa gospodarcze, przemysłowe, inwestycyjne, podatkowe (strefa wolnościowa) i inne działania.

Celem artykułu jest przedstawienie efektów funkcjonowania SSE w Rosji. W analizie badawczej uwzględniono m.in. liczbę rezydentów poszczególnych typów stref, liczbę utworzonych miejsc pracy, a także wielkość inwestycji dokonanych przez inwestorów prowadzących działalność w strefie. Przedmiotem badań są SSE położone na terytorium Federacji Rosyjskiej. Zakres czasowy pracy obejmuje lata 2011–2013. W analizie danych wykorzystano także dane pochodzące ze strony internetowej Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego Rosji.

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE W FEDERACJI ROSYJSKIEJ

Koncepcja tworzenia SSE w Rosji ma swoją specyfikę. W międzynarodowej polityce ważnym elementem w strefie są korporacje transnarodowe, które mogą zwiększyć zyski i obniżyć koszty produkcji. Firmy takie, funkcjonując w różnych krajach, lokalizują swoją działalność tam, gdzie jest ona najbardziej korzystna, np. w Europie czy USA. Rosja przyjęła inne podejście, w którym rezydent SSE jest zarejestrowany w strefie i nie posiada oddziałów czy filii poza jej obszarem.

Według ustawy z 22 lipca 2005 roku nr 116–F3 o specjalnych strefach ekonomicznych w Federacji Rosyjskiej głównymi celami powołania stref ekonomicznych na terenie Rosji są:

- rozwój zaawansowanych technologicznie gałęzi produkcji,
- wytwarzanie nowych rodzajów produktów,
- rozwój produkcji zastępującej import,
- rozwój turystyki w regionie.

Można wyróżnić ponadto trzy grupy celów powołania SSE (*Rosja. Specjalne strefy ekonomiczne*, 2014):

¹ Ustawa z 22 lipca 2005 r. o specjalnych strefach ekonomicznych w Federacji Rosyjskiej.

1. Cele ekonomiczne – obejmują rozszerzenie sfer działalności gospodarki narodowej, zwiększenie jej znaczenia na światowym rynku, rozwój rynku krajowego. Głównym zadaniem jest zwiększenie konkurencyjności towarów krajowych na rynku międzynarodowym, tworzenie efektywnej produkcji, wzrost eksportu i racjonalne planowanie importu oraz przyciąganie kapitału prywatnego.

2. Cele społeczne – obejmują tworzenie nowych miejsc pracy oraz zmniejszenie bezrobocia. Istotne jest również pozyskanie wysoko wykwalifikowanych pracowników, m.in.: naukowców, inżynierów, pracowników kadry zarządzającej i administracyjnej. Ważne jest też podniesienie standardu życia ludzi i poziomu rozwoju gospodarczego regionu.

3. Cele naukowe i techniczne – tworzenie stref ma wpłynąć na poprawę sytuacji w dziedzinie nauki i innowacji. Celem stref ekonomicznych jest wykorzystanie wszystkich nowych technologii, zarówno krajowych, jak i zagranicznych, a także szybkie wprowadzanie naukowych i technicznych zmian. Z pomocą SSE można skoncentrować na danym obszarze najlepszą krajową kadrę naukową oraz przyciągnąć naukowców z zagranicy.

Najważniejszym dokumentem regulującym działanie SSE jest wspomniana ustawa federalna z 22 lipca 2005 roku o specjalnych strefach ekonomicznych w Federacji Rosyjskiej. Zgodnie z ustawą strefy tworzone są na okres 20 lat. Aktualna nowelizacja ustawy pochodzi z 31 grudnia 2014 roku (*Przegląd zmian w ustawie o specjalnych strefach...*, 2014).

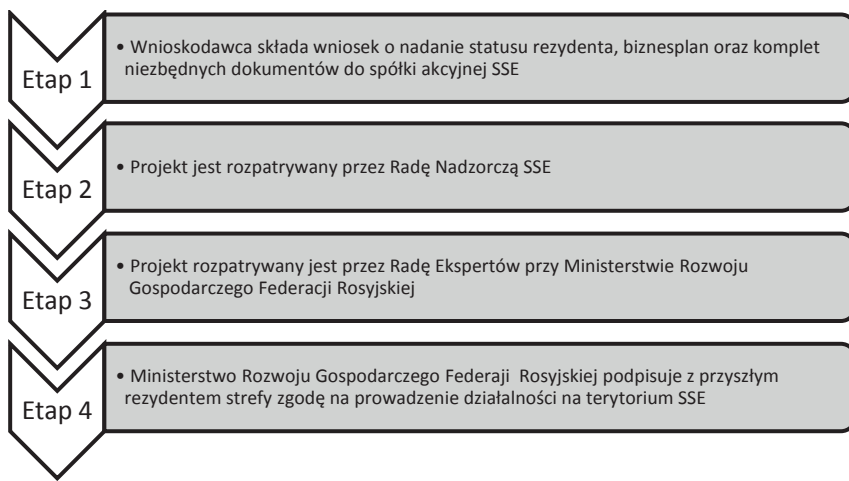
Na terenie Federacji Rosyjskiej SSE tworzone są na gruntach należących do państwa lub będących własnością gminy (Ahmetshina, 2011). Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego Federacji Rosyjskiej podaje, że decyzję o powstaniu SSE podejmuje rząd Rosji. Na terytorium powołanej strefy nie powinny znajdować się obiekty należące do osób fizycznych lub prawnych, z wyjątkiem obiektów państwowych lub władz miejskich. Specjalny status w strefach mają wyłącznie osoby prawne, pochodzące z Rosji lub zagranicy. Zostaną one zarejestrowane jako rezydenci SSE po podpisaniu porozumienia inwestycyjnego z dyrekcją SSE. Procedura uzyskania statusu rezydenta jest przejrzysta i szczegółowo ustalona przez ustawodawstwo Federacji Rosyjskiej.

Procedura ta trwa około 30 dni. Poszczególne etapy zostały przedstawione na ryc. 1. Kapitał przewidziany w porozumieniu inwestycyjnym dla stref przemysłowo-produkcyjnych musi przekraczać 3 mln euro. Warunkiem koniecznym jest zainwestowanie przez rezydenta w pierwszym roku funkcjonowania w SSE co najmniej 1 mln euro. W przypadku stref techniczno-wdrożeniowych inwestor nie ma prawa do dotacji z budżetu federalnego. Dla stref typu portowego minimalny kapitał wynosi 10 mln euro. Korzystną sytuacją dla rezydenta jest zagwarantowanie mu stabilności prawnej na czas podpisania porozumienia inwestycyjnego. Oznacza to, że warunki jego działalności nie mogą być gorsze, niż były w momencie rejestracji. Wyjątkiem są regulacje dotyczące opodatkowania towarów akcyzowych. Ważne jest, że na obszarze strefy mogą prowadzić działalność firmy i osoby, które nie są rezydentami SSE. Nie posiadają one jednak żadnych ulg i preferencji, które udzielane są inwestorom (Zygmunt, 2013).

Pełnomocnictwo w tworzeniu regulacji prawnych posiada Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego Federacji Rosyjskiej, w którego strukturze utworzono Departament Specjalnych Stref Ekonomicznych i Projektów Rozwoju Regionalnego. Ponadto w zapewnieniu

bezpieczeństwa działalności stref zaangażowano różne podmioty Federacji Rosyjskiej (w zależności od lokalizacji strefy). Natomiast specjalnymi strefami zarządza i kieruje powstała w 2006 roku spółka akcyjna OAO „SSE”. Jej jedynym udziałowcem jest skarbu państwa. Spółka akcyjna przyciąga inwestorów spośród największych rosyjskich i międzynarodowych przedsiębiorstw (*Rosja. Specjalne strefy ekonomiczne*, 2014).

Ryc. 1. Etapy procedury nadania statusu rezydenta specjalnej strefy ekonomicznej w Federacji Rosyjskiej

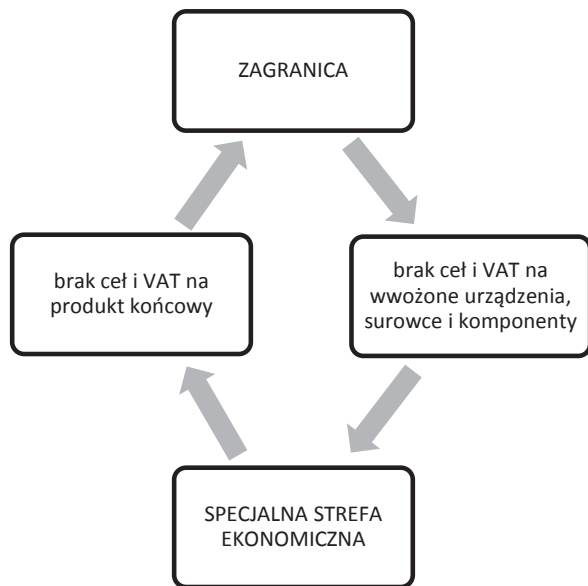
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego Federacji Rosyjskiej, <http://www.economy.gov.ru> (2015, 4 stycznia)

Jedną z korzyści, jakie może uzyskać rezydent, jest ulga celna. Strefa wolnego obszaru celnego (WOC), funkcjonująca na terenie strefy ekonomicznej, umożliwia zlokalizowanie nowoczesnych przedsiębiorstw, które wykorzystują importowany sprzęt komputerowy. Towary Unii Celnej Rosji, Kazachstanu i Białorusi są transportowane w ramach systemu wolnego obszaru celnego bez uiszczenia cła wwozowego i bez stosowania zakazów oraz innych ograniczeń. Do 1 stycznia 2017 roku inwestor SSE, który zarejestrowany został w strefie przed 1 stycznia 2012 roku, może dostarczać na rynek Unii Celnej towary, które wytworzone zostały na obszarze stref z wykorzystaniem zagranicznych produktów, bez uregulowania opłat celnych i podatków. Warunkiem jest ich dostateczne przetworzenie, które wyrażone jest:

- zmianą klasyfikacji kodu towaru w nomenklaturze zewnętrznej działalności Unii Celnej na poziomie pierwszych czterech cyfr,
- spełnieniem koniecznych warunków (produkcyjnych i technologicznych), które są wystarczające, żeby uznać towar, który przygotowano, używając zagranicznych produktów, za towar Unii Celnej,
- zmianą wartości towaru, kiedy procentowy udział kosztów użytych materiałów lub wartość dodana mają stały udział w cenie produktu końcowego.

W czasie dostawy na terytorium Unii Celnej towarów, wytworzonych w specjalnej strefie ekonomicznej z importowanych składników i surowców, inwestor ma prawo wyboru stawki celnej, tzn. stawki za surowiec lub gotowy wyrób. Mechanizm funkcjonowania strefy wolnego obszaru celnego został przedstawiony na ryc. 2 (Zygmunt, 2013).

Ryc. 2. Mechanizm działania strefy wolnego obszaru celnego w Federacji Rosyjskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Federalnej Służby Celnej Federacji Rosyjskiej, <http://www.customs.ru> (2015, 6 stycznia)

Preferencyjnym warunkiem dla inwestorów są ulgi podatkowe zagwarantowane przez prawo. Zmiany z 1 stycznia 2012 roku wprowadziły nową stawkę podatku dla rezydentów SSE. Stawka ta nie może przewyższać 13,5% i może zostać pomniejszona. Zwolnienia podatkowe dla rezydentów przyznawane są przez władze publiczne na szczeblu regionalnym i wynoszą od 5 do 10 lat, w zależności od strefy i momentu zarejestrowania działalności pod następującymi warunkami (Zygmunt, 2013):

- mienie zostało utworzone lub nabyte w celu prowadzenia działalności na terytorium strefy,
- wskazane mienie znajduje się na terytorium strefy,
- mienie jest faktycznie wykorzystywane na terytorium strefy.

Według danych Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego Federacji Rosyjskiej inwestorzy nie muszą płacić podatku od majątku do 10 lat od czasu rejestracji własności. Średnia stawka tego rodzaju podatku w Rosji wynosi 2,2% (tab. 1). Rezydenci SSE są także zwolnieni z podatku od ziemi na okres 5 lat oraz od środków transportu do 10 lat. Stawka tego podatku w Rosji jest zależna od regionu i mieści się w przedziale od 10 do 150 rubli za 1 km.

Tab. 1. Ulgi podatkowe dla rezydentów SSE i obszaru Federacji Rosyjskiej (2013)

Rodzaj podatku		SSE	Rosja
Podatek dochodowy	do budżetu federalnego	dla strefy typu przemysłowo- -produkcyjnego – 2%; dla techniczno-wdrożeniowej – 0% na 5 lat; dla portowej – 2%; dla turystyczno-rekreacyjnej 0% na 10 lat	2%
	do budżetu regionalnego	0–13,5%	18%
Podatek od majątku		0% (do 10 lat)	2,2%
Podatek od ziemi		0% (do 5 lat)	1,5%
Podatek od środków transportu		0 rubli/1 km (do 10 lat)	10–150 rubli/1 km
Składki ubezpieczeniowe		14% do 2017 roku – ulga nie obejmuje strefy typu portowego	34%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego Federacji Rosyjskiej, <http://www.economy.gov.ru> (2015, 4 stycznia)

Na terytorium SSE zabronione jest budowanie obiektów o znaczeniu obronnym. Nie jest możliwa działalność firm z sektora wydobywczego, elektroenergetycznego, metalurgii metali czarnych i kolorowych, a także produkcja towarów, na które obowiązuje akcyza (z wyjątkiem samochodów osobowych i motocykli), oraz sprzętu i techniki wojskowej. Rezydent nie ma prawa prowadzić innej działalności gospodarczej niż ta przewidziana w projekcie inwestycyjnym.

W celu stworzenia korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, ułatwienia współpracy z organami władzy państwowej i zmniejszenia opłat inwestorów przy realizacji projektów powstał w Rosji system „jednego okienka” (Furszik, Szutowa, 2014). Przewiduje on:

- otrzymanie kompleksowych państwowych usług w jednym miejscu,
- możliwość przyjmowania i wydawania dokumentów oraz ich wcześniejsze uzgodnienie w systemie elektronicznym,
- zapewnienie ciągłego dostępu inwestorów do informacji o stanie realizacji ich wniosków.

Zgodnie z ustawą z 2005 roku na terytorium Federacji Rosyjskiej mogły być tworzone dwa typy stref ekonomicznych:

- przemysłowo-produkcyjne, każda o powierzchni nie większej niż 20 km,
- techniczno-wdrożeniowe, o łącznej powierzchni do 2 km.

W zmianach ustawy przyjętych w kolejnych latach utworzono dwa kolejne typy stref:

- turystyczno-rekreacyjne (ustawa z 3 czerwca 2006 roku)²,
- portowe (ustawa z 30 października 2007 roku)³.

² Dot. zmiany w ustawie o specjalnych strefach ekonomicznych w Federacji Rosyjskiej z 3 czerwca 2005 roku.

³ Dot. zmiany w ustawie o specjalnych strefach ekonomicznych w Federacji Rosyjskiej z 30 października 2007 roku.

TYPY STREF EKONOMICZNYCH W ROSJI

Specjalne strefy ekonomiczne typu przemysłowo-produkcyjnego znajdują się w najważniejszych regionach przemysłowych kraju. Czynnikiem lokalizacji może być dostęp do surowców, jak w przypadku SSE Tytanowa Dolina, lub dostęp do infrastruktury, jak w strefie Togliatti. Umiejscowienie produkcji w SSE może przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności produktów na rynku rosyjskim przez redukcję kosztów. Na terenie Federacji Rosyjskiej najstarszymi strefami typu przemysłowo-produkcyjnego są strefy utworzone w 2005 roku: Lipieck i Ałabuga, które z uwagi na długi okres działania posiadają największą liczbę rezydentów (tab. 2).

Tab. 2. Specjalne strefy ekonomiczne typu przemysłowo-produkcyjnego na terenie Federacji Rosyjskiej

Lp.	Nazwa strefy	Lokalizacja strefy	Data utworzenia strefy	Liczba rezydentów	Branże wiodące
1.	Lipieck	Obwód Lipiecki	21.12.2005	29	urządzenia energetyczne, elementy i systemy energii alternatywnej, maszyny, urządzenia, części samochodowe, sprzęt gospodarstwa domowego, sprzęt medyczny, materiały budowlane, bio- i nanomateriały
2.	Ałabuga	Republika Tatarstan	21.12.2005	36	przemysł motoryzacyjny, części samochodowe, oprzyrządowanie, petrochemia, materiały budowlane, towary masowej konsumpcji
3.	Togliatti	obwód samarski	12.08.2010	13	przemysł motoryzacyjny (samochody i części), materiały budowlane, towary masowej konsumpcji
4.	Tytanowa Dolina	obwód swierdłowski	16.12.2010	4	przemysł lotniczy, produkty tytanowe, materiały budowlane
5.	Mogilno	obwód pskowski	19.06.2012	1	urządzenia kolejowe, maszyny komunalne, maszyny rolnicze, części samochodowe, elektronika i elektrotechnika, materiały budowlane, logistyka i opakowania
6.	Liudinowo	obwód kałuski	28.12.2012	–	produkcja sprzętu medycznego, produkcja części samochodowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Raportu o rezultatach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych...* (2014, 10 października)

Zgodnie ze wspomnianymi powyżej zmianami w ustawie strefy techniczno-wdrożeniowe mogą powstawać na dwóch częściach terytorium, którego łączna powierzchnia nie przekracza 4 km². Tego typu strefy zlokalizowane są zwykle w ośrodkach naukowych i parkach naukowo-przemysłowych, tym samym dając możliwości prowadzenia badań. Rosnące zapotrzebowanie na wysokie technologie oraz wykwalifikowana kadra pracowników sprawiają, że SSE tego rodzaju są bardzo atrakcyjne dla producentów produktów wysokiej technologii. Wszystkie strefy techniczno-wdrożeniowe, oprócz SSE Innopolis, zostały utworzone w 2005 roku (tab. 3). SSE Innopolis powstała 1 października 2012 roku. Początkowo najwięcej rezydentów lokalizowało swoją działalność w strefach znajdujących się w Moskwie (SSE Zielonograd) i obwodzie moskiewskim (SSE Dubna).

Tab. 3. Specjalne strefy ekonomiczne typu techniczno-wdrożeniowego na terenie Federacji Rosyjskiej

Lp.	Nazwa strefy	Lokalizacja strefy	Data utworzenia strefy	Liczba rezydentów	Branże wiodące
1.	Sankt Petersburg	Sankt Petersburg	21.12.2005	32	informatyka i telekomunikacja, technologia medyczna, nanotechnologia
2.	Dubna	obwód moskiewski	21.12.2005	96	technologia informacyjna, fizyka jądrowa, biotechnologia i technologia medyczna, projektowanie złożonych systemów technicznych
3.	Zielonograd	Moskwa	21.12.2005	32	mikro- i nanotechnologia, energooszczędna technologia, technologia odnawialnych źródeł energii, technologie informacyjne i komunikacyjne
4.	Tomsk	obwód tomski	22.05.2005	60	technologia informatyczna i elektronika, medycyna i biotechnologia, nanotechnologia i nanomateriały, energooszczędne technologie
5.	Innopolis	Republika Tatarstan	01.10.2012	–	technologie informacyjne i komunikacyjne, technologie elektroniczne, nanotechnologia, biotechnologia, technologie medyczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Raportu o rezultatach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych...* (2014, 10 października)

Strefy ekonomiczne typu turystyczno-rekreacyjnego położone są na terenach o szczególnych walorach turystycznych, stanowiących często regiony turystyczne Rosji. Strefy te oferują bardzo korzystne warunki dla rozwoju turystyki, sportu i rekreacji. Działalność tam prowadzona obejmuje budowę kompleksów hotelowych, ekoturystykę, turystykę sportową i ekstremalną, turystykę biznesową i balneologię.

29 grudnia 2011 roku wydano rozporządzenie o specjalnych strefach ekonomicznych w Północnokaukaskim Okręgu Federalnym, które włączyłyby strefy położone na obszarze kilku podmiotów Federacji Rosyjskiej do klastra turystycznego. Klaster ten zajmuje powierzchnię 269 tys. ha. Obecnie prowadzone są prace przygotowawcze związane z uruchomieniem działalności w tych strefach. Na mocy rozporządzenia z 3 października 2013 roku włączono do klastra nową strefę ekonomiczną – Weduczzi – z części Republiki Czeczenii (tab. 4).

Tab. 4. Specjalne strefy ekonomiczne typu turystyczno-rekreacyjnego na terenie Federacji Rosyjskiej

Lp.	Nazwa strefy	Lokalizacja strefy	Data utworzenia strefy	Liczba rezydentów	Obszary działalności
1.	Altajska Dolina	Republika Altaj	3.02.2007	5	agroturystyka, narciarski i wodny turystyka, turystyka aktywna
2.	Bajkalska Przystań	Republika Buriatia	3.02.2007	10	zdrowie i fitness, rejsy, narciarstwo, zwiedzanie, turystyka religijna
3.	Wrota Bajkału	Obwód Irkucki	3.02.2007	2	sport, turystyka medyczna, zdrowotna, turystyka wodna, rejsy
4.	Turkusowa Kатуń	Kraj Altajski	3.02.2007	17	turystyka, wycieczki, sport i rekreacja

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Raportu o rezultatach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych...* (2014, 10 października)

Tab. 5. Specjalne strefy ekonomiczne typu portowego na terenie Federacji Rosyjskiej

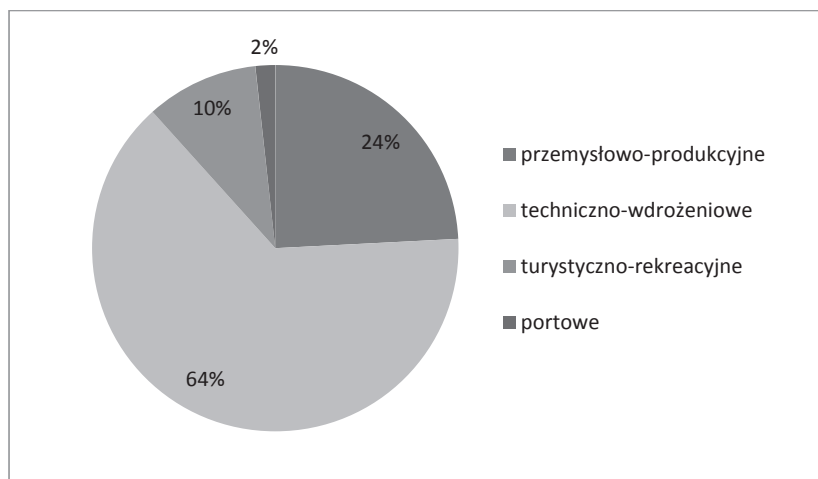
Lp.	Nazwa strefy	Lokalizacja strefy	Data utworzenia strefy	Liczba rezydentów	Branże wiodące
1.	Ulianowsk Wschodni	Obwód Ulianowski	30.12.2009	6	przemysł lotniczy, konserwacja, naprawa i modernizacja samolotów, logistyka, handel hurtowy, produkcja nielotnicza, bezpośrednio lub pośrednio związana z przemysłem lotniczym
2.	Sovietskaja Gawań	Kraj Chabarowski	31.12.2009	–	logistyka, przeładunek, konserwacja statków, naprawy i remonty statków, przetwórstwo owoców morza

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Raportu o rezultatach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych...* (2014, 10 października)

Warunkiem utworzenia specjalnych stref ekonomicznych typu portowego jest ich położenie w pobliżu głównych szlaków komunikacyjnych i portów morskich lub lotniczych. Obecnie istnieją dwie takie strefy (tab. 5), znajdujące się na terenie lotniska (strefa w Ulianowsku) i portu morskiego (strefa w Kraju Chabarowskim).

W 2013 roku zmieniono w ustawie powierzchnię portowej SSE. Odtąd ogólna powierzchnia strefy nie może przekraczać 50 km². Dodatkowo na obszarze takiej strefy nie są dozwolone prace związane z wydobyciem surowców mineralnych, z wyjątkiem wód mineralnych i innych naturalnych źródeł leczniczych. Najwięcej rezydentów jest w strefach typu techniczno-wdrożeniowego. Stanowią oni 64% wszystkich rezydentów (ryc. 3). Położenie omawianych stref w głównych ośrodkach naukowych o bogatej tradycji naukowej i badawczej otwiera ogromne możliwości dla rozwoju innowacyjnych rozwiązań, wysokiej technologii i, przede wszystkim, jest szansą na wejście firm na rosyjskie i międzynarodowe rynki.

Ryc. 3. Procentowy udział poszczególnych typów SSE w Rosji według liczby rezydentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego Rosji, <http://www.economy.gov.ru> (2015, 4 stycznia)

Pod koniec 2013 roku zarejestrowano na terytorium Federacji Rosyjskiej 343 rezydentów z wiodących firm pochodzących z 24 krajów. Najwięcej z nich prowadzi swoją działalność w strefach typu techniczno-wdrożeniowego (220 rezydentów) oraz w strefach typu przemysłowo-produkcyjnego (83 rezydentów).

Wszystkie specjalne strefy ekonomiczne w Federacji Rosyjskiej zajmują razem ok. 27 366 ha (tab. 6). Obszar stref turystyczno-rekreacyjnych jest największy i wynosi 18 281,4 ha, co stanowi 64% łącznej powierzchni SSE w Rosji. Strefy typu techniczno-wdrożeniowego mają ograniczoną ustawą powierzchnię do 400 ha każda i zajmują najmniejszą powierzchnię względem wszystkich stref. Najwięcej miejsc pracy powstało w strefach typu przemysłowo-produkcyjnego: SSE Ałabuga (2526 miejsc pracy) i SSE Lipieck

(2041 miejsc pracy). Wśród stref typu techniczno-wdrożeniowego najwięcej miejsc pracy utworzono w strefach Tomsk i Dubna (każda ponad 1000 miejsc pracy). SSE Ałtajska Dolina ma najwięcej miejsc pracy spośród stref turystyczno-rekreacyjnych (57). Najwięcej rezydentów prowadzi działalność w strefach techniczno-wdrożeniowych. Zarejestrowano tu 220 rezydentów i utworzono 3984 miejsca pracy (Gromowa, Kuskowa, 2013).

Tab. 6. Wybrane cechy specjalnych stref ekonomicznych w Rosji – wartości skumulowane (stan na 30 grudnia 2013 r.)

Typy stref	Powierzchnia (ha)	Liczba rezydentów/ zezwoleń	Miejsca pracy	Wielkość inwestycji (w mln rubli)	Wielkość inwestycji (w mln euro)
techniczno-wdrożeniowe	967,7	220	3984	17 827,0	292,4
przemysłowo-produkcyjne	4137,1	83	6836	82 379,0	1351,0
turystyczno-rekreacyjne	18 281,4	34	153	611,0	10,0
portowe	3980	6	23	81,2	1,3
Rosja	27 366,3	343	10 987	100 898	1654,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego Rosji, <http://www.economy.gov.ru> (2015, 4 stycznia)

Tab.7. Wybrane cechy stref w Rosji w ujęciu czasowym

Wybrane cechy/typy stref	techniczno-wdrożeniowe	przemysłowo-produkcyjne	turystyczno-rekreacyjne	portowe	Razem
w 2011 roku					
liczba stref	4	4	14	3	25
liczba rezydentów	36	22	10	3	71
miejsca pracy	1218	1019	88	0	2325
wielkość inwestycji (w mln rubli)	1998	14 983	126	0	17 107
w 2012 roku					
liczba stref	5	6	13	3	27
liczba rezydentów	15	15	0	2	32
miejsca pracy	529	1268	7	10	1814
wielkość inwestycji (w mln rubli)	4000	13 020	338	0,24	17 358
w 2013 roku					
liczba stref	5	6	13	3	27
liczba rezydentów	33	18	1	1	53
miejsca pracy	883	2213	56	11	3163
wielkość inwestycji (w mln rubli)	7626	23 582	213	69	7908

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Raportu o rezultatach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych za 2011 r.* (2014, 10 października)

W 2011 roku zarejestrowano 71 rezydentów prowadzących działalność w strefach. W analizowanym okresie utworzono ponad 2000 dodatkowych miejsc pracy (tab. 7). Wielkość inwestycji wynosiła powyżej 17 mld rubli. W 2012 roku utworzono o 511 mniej miejsc pracy niż w roku poprzednim. Zanotowano także mniejszą liczbę wydawanych zezwoleń na prowadzenie działalności w SSE. Pod względem tworzenia nowych miejsc pracy oraz wielkości inwestycji największy udział miały strefy typu przemysłowo-produkcyjnego. Natomiast najwięcej rezydentów odnotowano w strefach typu techniczno-wdrożeniowego.

PODSUMOWANIE

Przyciąganie inwestycji do kraju jest jednym z najważniejszych czynników, który określa warunki wzrostu gospodarczego i daje możliwość poprawy konkurencyjności gospodarki. Inwestycje zagraniczne mogą udoskonalić rozwój przedsiębiorstw oraz wpłynąć na jakość kapitału ludzkiego poprzez napływ nowych technologii i stymulowanie integracji pokrewnych branż oraz tworzenie nowych miejsc pracy. Proces tworzenia specjalnych stref ekonomicznych powinien stać się instrumentem modernizacji gospodarki i przyciągania międzynarodowych inwestorów.

W Rosji istnieją cztery typy stref ekonomicznych, w których inwestorzy prowadzą swoją działalność. Najwięcej jest ich w strefach typu techniczno-wdrożeniowego, które wyróżniają się wysokim rozwojem technologicznym i innowacyjnością. W Federacji Rosyjskiej prowadzą działalność ponad 343 wiodące firmy. Od 2006 roku powstało ponad 10 tys. miejsc pracy.

Doświadczenie zagranicznych SSE pokazuje, że potrzeba ogromnego nakładu, aby strefy funkcjonowały w sposób efektywny. Na efektywność ich działania wpływają przede wszystkim stabilność polityczna, gwarancje inwestycyjne i prawne, wysoko wykwalifikowana kadra pracownicza oraz usprawnienie procedur administracyjnych.

Literatura References

- Ahmetshina, L. (2011) (2014, 11 września). *Czynniki i tendencje powoływania specjalnych stref ekonomicznych w regionie*. Pozyskano z <http://www.creativeconomy.ru/articles/13250/>.
- Federalna Służba Celną Federacji Rosyjskiej (2015, 6 stycznia). Pozyskano z <http://www.customs.ru/>.
- Furszik, M., Szutowa, A. (2014, 9 września). *Specjalne strefy ekonomiczne: doświadczenie i perspektywy*. Pozyskano z <http://media.rssp.ru/document/1/c/8/c8bc836c9fee82d7c4450d4b85dc7c22.pdf>.
- Gromowa, A.C., Kuskowa, C.B. (2013) (2014, 1 października). *Raport – ocena efektywności funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Federacji Rosyjskiej*. Pozyskano z <http://sjs.tpu.ru/journal/article/view/756/551>.
- Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego Federacji Rosyjskiej (2015, 4 stycznia). Pozyskano z <http://www.economy.gov.ru/>.
- Przegląd zmian w ustawie o specjalnych strefach ekonomicznych w Federacji Rosyjskiej z 3 czerwca 2005 r.* (2014, 5 października). Pozyskano z http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_79514/#p8.

- Raport o rezultatach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych za 2011 r.* (2014, 10 października). Pozyskano z http://economy.gov.ru/minrec/activity/sections/sez/doc20120928_04.
- Raport o rezultatach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych za 2012 r.* (2014, 11 września). Pozyskano z http://economy.gov.ru/minrec/about/structure/deposobeczzone/doc20130930_7.
- Raport o rezultatach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych za 2013 r.* (2014, 11 września). Pozyskano z <http://economy.gov.ru/minrec/activity/sections/sez/becomeinvestor/news/201409301>.
- Rosja. Specjalne strefy ekonomiczne.* (2014, 1 października). Pozyskano z <http://www.russez.ru/oez/>
- Ustawa federalna z 22 lipca 2005 r. o specjalnych strefach ekonomicznych w Federacji Rosyjskiej. Pozyskano z <http://base.garant.ru/12141177/> (ze zmianami).
- Zygmunt, A. (2013). *Specjalne strefy ekonomiczne w Rosji.* (2014, 20 października). Pozyskano z http://moskwa.trade.gov.pl/pl/PrzewodnikporynkuFR/article/detail,1069,Specjalne_strefy_ekonomiczne_w_Rosji.html.

Ewa Woźniak, magister, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych, Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, Zakład Ekonometrii Przestrzennej. Magister geografii o specjalizacji społeczno-ekonomicznej oraz magister wschodoznawstwa, doktorant na kierunku geografia. Zainteresowania badawcze: potencjał biogospodarki i jej znaczenie w rozwoju regionalnym, odnawialne źródła energii, rozwój regionalny i procesy społeczno-ekonomiczne w Polsce i Federacji Rosyjskiej.

Ewa Wozniak, M.A., Ph.D. student, Faculty of Geographical and Geological Sciences, Institute of Socio-Economic Geography and Spatial Management, in Department of Spatial Econometrics. Master of socio-economic geography and master of eastern studies, Ph.D. student of geography. Research interest: – potential of the bioeconomy and its role in regional development, – renewable energy sources, – regional development and socio-economic processes in Poland and Russia.

Adres/address

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
Zakład Ekonometrii Przestrzennej
ul. Dzięgielowa 27, 61–680 Poznań, Polska
e-mail: ewa.wozniak@amu.edu.pl